

KREDITO RIZIKA IR JOS VALDYMAS KOMERCINIAME BANKE

Laima Steckytė

AB "Lietuvos žemės ūkio bankas" NORD\LB

Audrius Dzikevičius

Vilniaus Gedimino technikos universiteto doktorantas, Įmonių ekonomikos ir vadybos katedra

Kredito rizika sudaro didžiausią bankų rizikų dalį, kadangi paskolų teikimas yra viena pagrindinių bankų veiklos kryptų. Paskolos sudaro taip pat didžiausią turto dalį. Kredito rizikos reikšmė banko rizikų sistemoje priklauso nuo kreditinių operacijų apimtys. Žymios aktyvų dalies panaudojimas kreditinėms operacijoms, didelės apimtys kreditų negražinimas gali banką priversti bankrutuoti. Tokiu būdu kredito rizikos valdymas yra aktuali problema tiek moksliniu, tiek praktiniu požiūriu.

Šio straipsnio tikslas yra išanalizuoti kredito rizikos valdymo procesą komerciniame banke sisteminiu požiūriu ir identifikuoti kredito rizikos valdymo sistemos vietas, kurioms turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys.

Kredito rizika yra daug platesnė sąvoka nei skolininko ar kito kontrahento nesugebėjimo vykdyti bankui duotų įsipareigojimų rizika, bet suprantama kaip nuostolių rizika, susijusi su skolininko ar kontrahento, vertybinių popierių emitento pablogėjusia būkle. Pablogėjusi skolininko ar kontrahento būklė (reitingas) suprantama kaip pablogėjusi debitoriaus finansinė būklė, taip pat pablogėjusi reputacija, konkurencinė pozicija regione, šakoje, debitoriaus sugebėjimų praradimas. Nuostoliai, patirti dėl šių priežasčių gali būti skirstomi į tiesioginius – kreditų negražinimas, išteklių trūkumas ir netiesioginius – vertybinių popierių kainų kritimas, būtinybė padidinti atidėjimų dydį ir t.t.

Svarbu suprasti, kad kredito rizika susijusi su debitoriumi, kontrahentu ar emitentu, tačiau pirmiausia ši rizika priklauso nuo tam tikros operacijos, kurią vykdo finansinė institucija.

Šiuolaikinėje mokslinėje-metodinėje literatūroje kredito rizika suprantama dvejopai:

1) Kredito rizika suprantama kaip skolininko nesugebėjimas vykdyti savo įsipareigojimų bankui pagal pradines paskolos sutarties sąlygas. Pastaraisiais dešimtmečiais labai paplito toks reiškinys, kai kuriems kitiems aktyvams suteikiamas vertybinių popierių pavidalas (visame pasaulyje šis procesas vadinamas sekjuritizacija). Taigi į kredito rizikos struktūrą įeina skolininko paskelbimas nemokiu [4]. Šiuo požiūriu kredito rizika suprantama kaip atskiro, konkretaus skolininko.

2) Kredito rizika suprantama kaip tikimybė, kad sumažės tam tikros dalies aktyvų (išduotos paskolos ir ilgalaikiai įsipareigojimai) vertė arba tikimybė, kad gautos pajamos bus mažesnės nei laukiamos. Šiuo požiūriu kredito rizika suprantama kaip banko paskolų portfelio pelningumo rizika [4].

Joel Bessis [1] kredito riziką apibrėžia nuostolių kategorija, kurie gali kilti dėl skolininko nesugebėjimo vykdyti sutartinių įsipareigojimų arba iš skolininko kreditavimo kokybės pablogėjimo. Šis paprastas apibrėžimas savyje slepia keletą rizikos rūšių. Rizikos "kiekis" yra lygus skolininkui suteikto kredito sumai. Rizikos "kokybę" sukelia tiek skolininko nesugebėjimo vykdyti sutartinių įsipareigojimų tikimybė, tiek ir kredito užtikrinimo priemonės, kurios sumažintų nuostolių apimtį, skolininko nemokumo atveju. Taigi bankas, netgi skolininko nemokumo atveju, gali tikėtis atgauti dalį skolininkui suteiktų paskolų.

Nesugebėjimas vykdyti sutartinių įsipareigojimų yra tikimybinis dydis. Taip pat nėra iš anksto žinomos apimtys, kurias bankui pavyks susigrąžinti, jeigu skolininkas sustabdytų paskolų gražinimą bei palūkanų mokėjimą.

Banko rizikų valdymas - tai procesas, kurio metu, atsižvelgiant į banko veiklos politikos nuostatas, banko veiklos rizika yra planuojama, analizuojama, vertinama ir kontroliuojama, siekiant banko tikslų [3].

Kredito rizikos valdymas apima sprendimų priėmimo procesą tiek prieš kredito suteikimą, tiek ir po, taip pat visą kontrolės ir atskaitų sudarymo procesą. Sprendimų priėmimo procesas prasideda nuo prašymo suteikti paskolą įvertinimo iki paskolų komiteto sprendimo. Sprendimas suteikti arba nesuteikti paskolą priimamas atsižvelgiant į įvairius veiksnius, tokius kaip įmonės finansiniai duomenys, jos padėtis rinkoje, įmonės vadovybės kompetencija ir pan. Suteikus paskolą, stebimi kliento mokėjimai ir esant nukrypimams nuo paskolos gražinimo grafiko, imamasi reguliuojančių veiksmų.

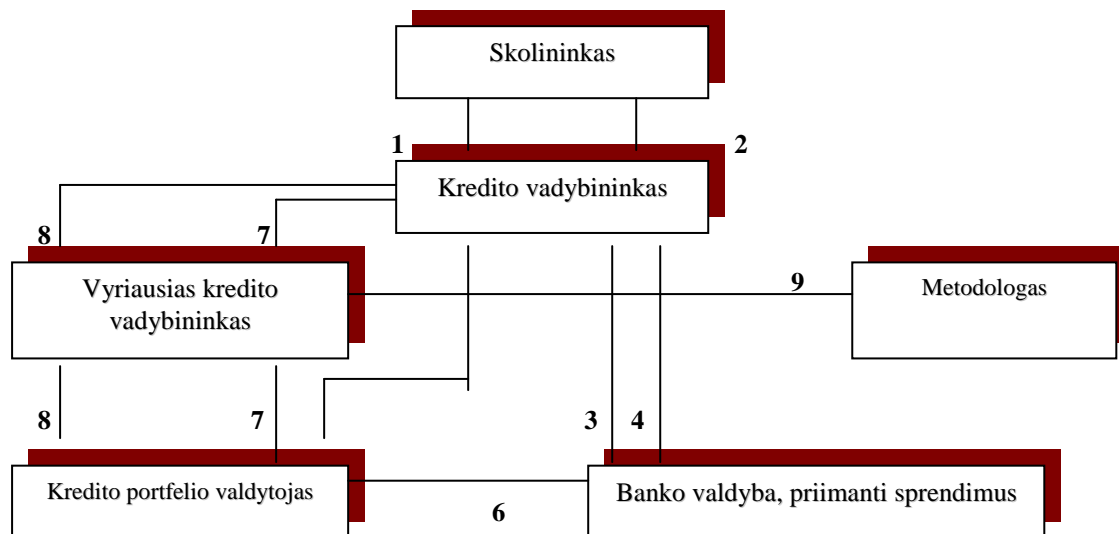
Į banko rizikų valdymo procesą reikia žiūrėti sisteminiu požiūriu. Tai įgalina šį procesą išskaidyti į atskiras sudėtines dalis. Pagrindiniai bankų rizikų valdymo sistemos elementai yra tokie: valdymo strategija, organizacinė struktūra, matavimo sistema, informacinės sistemos, priemonės, procedūros, kontrolės sistema [2].

Kreditavimo proceso rėmuose kredito rizikos valdymo subjektai turi keistis nuolat gaunama informacija. Kredito rizikos valdymo procese dalyvių sąveika suprantama kaip informacijos apsikeitimas.

Betarpiška skolininko ir banko sąveika apibrėžiama kaip kredito skyriaus vadybininkų pareigybinių instrukcijų vykdymas. Kredito vadybininko ir skolininko sąveiką parodo dvipusis apsikeitimas turima informacija, tai schemoje žymi 1 ir 2 linijos. Kredito vadybininkas gauna iš kliento informaciją apie būsimo kredito sandorio parametrus, taip pat informaciją, būtiną kliento kredito rizikos įvertinimui, finansinės būklės duomenis monitoringui ir veiklos aktyvumo rodikliams, duomenis, reikalingus kliento kredito rizikos pasikeitimo prognozavimui per sandorio galiojimo laikotarpį. Iš kitos pusės klientas gauna informaciją iš kredito vadybininko apie kreditavimo sąlygas, banko sprendimą suteikti arba nesuteikti kreditą esant nurodytiems parametrams. Kredito vadybininko sąveika su banko vadovybe, priimančia sprendimą, suteikti ar nesuteikti kreditą, kreditavimo sąlygų pakeitimai, sankcionuojami sprendimai, susiję su įsipareigojimų nevykdymu, pagrįsta kredito vadybininko suteikiama informacija, būtina priimant minėtus sprendimus, iš kitos pusės, vadovybė suteikia informaciją kredito vadybininkui apie sprendimų priėmimą. Informavimas apie tam tikros rūšies sprendimą, kredito vadybininkui reiškia leidimą veikti arba neveikti. Šia sąveiką žymi 3 ir 4 linijos.

Kredito vadybininko ir kredito portfelio valdytojo, analizuojančio banko kredito portfelį kaip visumą, sąveika yra vienpusė. Kredito vadybininkas suteikia informaciją apie kredito sandorio parametrus, kliento kredito rizikos įvertinimą,

kredito rizikos dinamiką ir faktus apie skolininko išpareigojimų vykdymą/nevykdymą (5 linija). Ši informacija būtina, norint įvertinti potencialią kredito sandorio įtaką kredito portfeliui, o taip pat rodiklių, charakterizuojančių portfelio kredito riziką, dinamiką. Gauti įvertinimai pateikiami banko vadovybei, priimančiai sprendimus (6 linija) ir transformuojasi į veiksmų įgaliojimus, skirtus kredito vadybininkui.

1 pav. Kredito rizikos valdymo schema

Į portfelio valdytojo įgaliojimus taip pat įeina bendras kredito skyriaus, kuri koordinuoja vyriausias kredito vadybininkas, valdymas. Šių subjektų sąveikoje informacijos apsikeitimas yra abipusis: portfelio valdytojas informuoja apie kredito rizikos rodiklius ir jų dinamiką (7 linija), o vyriausias kredito vadybininkas suteikia informaciją apie pasikeitimus banke (8 linija). Į šią informacijos apsikeitimą įtraukiami visi kredito vadybininkai, kuriuos koordinuoja vyriausias kredito vadybininkas. Bendri duomenys, charakterizuojantys kredito rizikos valdymo metodų, kuriuos naudoja kredito vadybininkas, efektyvumą, per vyriausią kredito vadybininką pateikiami metodologijos skyriui (9 linija). Esant būtinybei, gauta informacija transformuojama į techninę užduotį, kuri adresuojama vyriausiam kredito vadybininkui, siekiant įdiegti instrukcines-metodologines naujoves kreditavimo procese.

Tolimesni kredito rizikos proceso tyrinėjimai yra susiję su konkrečių etapų, kurie ir sudaro minėtą procesą, analize. Kredito rizikos valdymas apima organizuotus veiksmus, suskirstytus į šiuos etapus: kredito rizikos faktorių išryškinimas, kredito rizikos lygio įvertinimas, strategijos parinkimas (sprendimas priimti riziką, atsisakymas išduoti kreditą arba riziką mažinančių priemonių panaudojimas), rizikai minimizuoti priemonių parinkimas, kredito rizikos lygio kitimo kontrolė.

Išvados

Kredito rizika užima bene svarbiausią vietą banko rizikų sistemoje, todėl tinkamas kredito rizikos valdymas yra labai svarbus komercinio banko veiklai.

Į kredito rizikos valdymo procesą galima žiūrėti sisteminiu požiūriu, tuomet yra lengviau identifikuoti vietas, kurioms turėtų būti skiriamas didžiausias dėmesys iš kredito rizikos pusės. Manome, kad didžiausias dėmesys turėtų būti skiriamas kredito rizikos analizei prieš paskolos išdavimą, kurios metu identifikuojami svarbiausi rizikos veiksniai, įvertinama jų įtaka potencialaus skolininko galimybės laiku mokėti palūkanas bei grąžinti paskolą.

Literatūra

1. Bessis J. Risk Management in Banking. John Willey & Sons, Inc. - 1998.
2. Jasevičienė F., Giniotienė R., Stankevičienė V. Bankų rizikos: sisteminis požiūris. - Vilnius, Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 2000.
3. Kropas S., Čiapas L., Šidlauskas G., Vengraitis D. Banko finansų valdymas. - Vilnius, Lietuvos bankininkystės, draudimo ir finansų institutas, 1998.
4. Тоцкий М.Н. Методологические основы управления кредитным риском в коммерческом банке (www.finrisk.ru).

CREDIT RISK AND ITS MANAGEMENT AT A COMMERCIAL BANK

Summary

The article deals with credit risk and its management at a commercial bank. Two different approaches to the credit risk is presented and the process of credit risk management is disclosed in detail.

Main conclusions are the following: i) credits risk management is of critical importance in banking industry and ii) the main focus must fall to the preliminary risk analysis.